

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" דק"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת פקודי תשפ"ה

עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: בבא מציעא סט: - בבא מציעא עב:

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום'

לשלח השבת

הרבי עומד בבלאזוב, ומנהל את המשפט!

לרגל יומא דהילולא
של רביה"ק ה'צבי לצדיק' מבלאזוב זי"ע

דרכו ועבודתו של רביה"ק בעל 'צבי לצדיק' מבלאזוב זי"ע (יומא דהילולא ה' ניסן) היה בדרך כלל במוחין, ובהתאפקות וצמצום בתנועות התלהבות, כשאש עצור בקרבו, אך עוצר בעדו שלא יתפרץ החוצה יותר מדי. אך היו כמה פעמים במשך השנה, שהאש ללהב יצאת, וגם אחרי שניסה להתאפק ולהסתיר האש להבה שליטה בקרבו, לא הצליח אלא להקטינה, אבל האש ללהב יצאת והדליקה כל סביבו. ואחד מהפעמים הללו היו בערב פסח אחר חצות בעת אפיית המצות. מאידך, דרכו של תלמידו הגדול ה"ה מרן רביה"ז ה'שומר אמונים' זי"ע (יומא דהילולא ו' ניסן) היה יותר בתנועות התלהבות גלויות.

כד אתא והתקרב חג הפסח זמן חרותנו, היו מרגישים ביותר בבלאזוב 'צילה' ו'רעדה'. כפי שהעידו כמה חסידים שהיו חיים אתנו עד לפני שלושים שנה בערך, היה רבינו נוטל חלק בראש בעריכת המצות ולישתם וחילוק העיסה וכדומה, ואח"כ במהלך אפייתם בתנור היה מסתובב בדביקות כלפיד אש אנה ואנה, ואומר את ההלל בניגונים מתוקים ומעוררים, אומר ומזמר, בקול ובחיות גדול, עד שירדו פלגי דמעה מכל הנוכחים מרוב התעוררות והתפעלות הנפש. ומסופר שחסיד אחד אף ניגש פעם אל הרבי ושאלה בפיו: נדמה לי שדמעות ירדו על העיסה האם דינה כנתמצת או לאו?...

למעשה ניתן לציין זמן נוסף שראו התגלות אצל רביה"ק מבלאזוב זי"ע. היה זה בערב פסח שחל בשבת, היה נוהג לרקוד אחר הסעודה במשך שעה רצופה בניגון ידוע 'כל חמירא וחמיעא...' בהתלהבות נוראה ועצומה, בהדגישו "ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא". מסופר אף שלימים עם הנהגת בנו הר"ק ה'קרן ישועה' מריבאטיש זי"ע, לא נהג לרקוד עם הציבור, ואף שהיו בני העיר מגיעים לרקוד בשעה עילאית זו, לא הצטרף אליהם, והסביר אח"כ: "אבי זי"ע בער מאד בהתלהבות הפנימית, ולכן רקד..." ובלשונו: "מיין טאטע האט געברענט און געטאנצט", אבל לבי איננו בוחר בקרבי כמוהו, ולכן אינני רקד", כך היה מפטיר בענותותו.

כולם עסוקים בהכנת המצות ואפייתם, חלקם עומדים לבושי צחורים ליד השולחנות ומגלגלים את העיסה, וחלקם בניקוב המצות ואפייתם, כשכל זה נערך בתוך היכל בית מדרשו של

שערים המצויינים בהלכה

נערך ע"י הר"ה ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

בנושא: האם אפשר לחלק סעודת צפרא דשבתא לשתיים?

לחלק סעודת שחרית לצאת סעודה שלישית
הנוגע השנה בערב פסח שחל בשבת

כשחל ערב פסח בשבת, נוהגין לחלק סעודת שחרית לצאת מצות סעודה שלישית, ויש שחששו שאין לחלק הסעודה משום ברכה שאין צריכה, ולכן יש לעשות הפסק ביניהם, ויש כמה חילוקים בענין זה, והרי ברור הדבר בקצרה.

אין כאן משום מרבה ברכות שלא לצורך:

כתב הרא"ש בתשובה (כלל כב סימן ד) לענין שבת [שאינו חל בערב פסח] שאם נמשך אצלו סעודת שחרית עד אחר מנחה גדולה, מנהגו לחלק הסעודה לשנים, מפני החשש שלא יוכל לאכול אחר כך סעודה שלישית, כיון שנתאחר בסעודת שחרית, וכן נהגו רבותיו.

והוסיף הרא"ש ח"ל, וכשהוא מפסיק, אין כאן משום מרבה ברכות שלא לצורך, כיון שהוא מפסיק מפני כבוד השבת - לקיים סעודה שלישית. עכ"ל א.

הלכה כדעת הרא"ש:

והמחבר בס' רצא (סעיף א) הביא להלכה מנהגו של הרא"ש. וכתב שם הרמ"א בהגהותיו שלא התיירו לעשות כן רק באופן שחושש שאם לא יחלק סעודת שחרית לא יוכל אחר כך לעשות סעודה שלישית, שאין בזה חשש משום ברכה שאין צריכה, כיון שעושה לכבוד שבת כדי לקיים סעודה שלישית, אבל כשיוכל לאכול אחר כך סעודה שלישית, אין לחלק הסעודה לשנים ב.

לחלק הסעודה בערב פסח שחל בשבת:

והנה בערב פסח שחל בשבת, נהג מהר"ם מרוטנבורג לחלק סעודת שחרית לשנים, מלבד מה שאכל פירות אחר מנחה לשם סעודה שלישית ב.

א. והחוט' (שבת קיח) דיה במנחה כתבו שאין לחלק סעודת שבת לשנים, משום איסור ברכה שאין צריכה. ע"ש.
אבל אפשר שכונת התוס' באופן שיכול לאכול סעודה שלישית אחר כך, שאז אפשר שגם הרא"ש מודה שאין לעשות כן משום איסור ברכה שאין צריכה, כדלהלן.

ב. כן מבאר המג"א (סק"ח) כוונת הרמ"א שם ע"ש, והטעם שאף הרא"ש לא התייר רק כשלא יוכל אחר כך לאכול סעודה שלישית.
[ולא זכיתי להבין מה שביאר המחצית השקל, שהטעם שיש לחוש לדעת התוס' שיש בזה משום ברכה שאין צריכה ע"ש, שהרי גם הרא"ש לא התייר באופן שיכול לעשות הסעודה אחר כך].

ג. הכלבו (סי' מוח) כתב על מהר"ם ח"ל, ויהי רגיל לאכול בארבעה עשר בניסן כשחל בשבת, סעודה שלישית על שולחנו בבקר, ולערב אוכל פירות, כי שמא

הופיע בגליון מיוחד

מכתב קודש מיוחד
לקראת בין הזמנים השתא תשפ"ה

וכתב המג"א סי' תמד (סק"א) שנכון לקיים מנהג זה ולחלק סעודת שחרית לשנים, כדי לצאת סעודה שלישית בפת, לפי הדיעות שאפשר לקיים סעודה שלישית אף קודם זמן מנחה גדולה.

המחלק סעודתו בערב פסח שחל בשבת האם יש בזה חשש גורם ברכה שאין צריכה:

ומלשון המג"א משמע שאין בזה חשש גורם ברכה שאין צריכה, כיון שמחלק הסעודה לכבוד שבת לצאת סעודה שלישית בפת.

אבל המשנ"ב (סק"ח) כתב שהמחלק סעודתו בערב פסח שחל בשבת, יש בזה משום גורם ברכה שאין צריכה, ולכן יש להפסיק איזה זמן ביניהם, ולא ליטול ידידו שנית מיד, שאז לא חשיב כגורם ברכה שאין צריכה, כיון שלא נטל ידידו מיד.

ביאור עומק פלוגתתם:

ויש לבאר עומק הענין, מצד אחד יש לומר, שכיון שהרצא לקיים סעודה שלישית בפת - אין יכול רק על ידי שיחלק סעודת שחרית לשנים, לא חשיב כגורם ברכה שאין צריכה, כיון שעושה כן לכבוד שבת. - אבל מצד שני יש לומר, שכיון שמעיקר הדין נפסק שאין יכולין לקיים סעודה שלישית קודם זמן מנחה, אין לחלק הסעודה לשנים, שאין יכולין להקל בדין גרם ברכה שאין צריכה מפני חומרא בדין סעודת שבת. - והמג"א סובר כצד הראשון, ולכן לא חשיב כגורם ברכה שאין צריכה, אבל המשנ"ב סובר כצד השני וחשיב כגורם ברכה שאין צריכה.^א

הנפקא מינה בין דעת המג"א להמשנ"ב:

אך יש להוסיף נקודה חשובה, שאף לדעת המג"א שאין חשיב כגורם ברכה שאין צריכה, צריך לקום ממקומו ולהמתין כמה מינוט בין סעודה לסעודה, שאם אין עושה כן, חשיב הכל כסעודה אחת ולא יועיל בזה שהפסיק על ידי ברכת המזון.^ב

אבל לדעת המשנ"ב שצריך להפסיק משום גורם ברכה שאין צריכה, משמע שלא יועיל כמה מינוט וצריך להפסיק לפחות כרבע שעה.^ג והחזו"א הורה לעשות הפסק ביניהם כשיעור חצי שעה.^ד

אבל להלכה יש להקל שמועיל הפסק מועט של כמה מינוט כדעת המג"א,^ה ובפרט כשממהרים לגמור קודם שיעבור סוף זמן אכילת חמץ.

לא יצא כשאכל סעודת ג' בבקר - קודם מנחה גדולה. עכ"ל.

ד. המחלוקת בין המג"א והמשנ"ב בענין זה נמצא מפורש לענין אחר, המג"א (ריש סי' רצא) כתב לענין מי שיש לו רק סעודה אחת על יום השבת שיחלק הסעודה לשנים לצאת סעודה שלישית, וכתב שאם קשה להמתין אחר זמן מנחה שאפשר גם לחלק הסעודה בשחרית ואין בזה חשש גורם ברכה שאין צריכה, כיון שיש אומרים שאף בשחרית אפשר לקיים סעודה שלישית.

אבל המשנ"ב בשע"צ (סק"ח) תמה על המג"א באמרו שהוא חומרא דאית ליה קולא כיון שמעיקר הדין אין יוצאין סעודה שלישית בשחרית, וצ"ח לדברי האלה רבה (סק"ד) שכבר תמה על המג"א על ענין זה, ובשריע הרב (פסקי ח"י) פסק כדעת המג"א.

ועל פי דבריהם שם יומתק גם המחלוקת לענין ערב פסח שחל בשבת האם כגורם ברכה שאין צריכה כשמחלק הסעודה בשחרית.

ה. כ"כ מהרי"ל (הל' סוכה ח"א א) לענין המפסיק הסעודה שצריך לקום ולהפסיק מעט שאם לא כן חשיב כסעודה אחת, והעתיקו המג"א (סי' רצא סק"ח).

ו. כן משמע בשער הציון סי' תקנב (סק"ח) שכתב שם לענין ערב ט' באב שכדי להפסיק בין סעודה ולא יחשב ככרבה שאין צריכה ילך להתפלל מנחה בינתיים ע"ש, ומשמע שאין די בהפסק כמה מינוט.

ז. בקובץ אגרות חזו"א (ח"א סי' קצח) נדפס שם מכתב שכתב לבני הבית סדר ערב פסח שחל בשבת, וכתב לעשות הפסק בין סעודה לסעודה חצי שעה ע"ש, ומסתבר שלדעתו יש להפסיק משום גורם ברכה שאין צריכה ולכן הצריך חצי שעה.

ח. וכן הורה בקובץ מבית לוי (ח"ה עמ' יח).

רביה"ק רבי צבי אלימלך שפירא בעל צבי לצדיק מבלאזוב ז"ל, שם נבחר המקום לאפיית המצות מצוה, כשבצד היו עומדים מוכנים שני תנורים גדולים, לקלוט העיסות ולאפותם לליל הסדר, עבורו, עבור אנשי הקהילה, ועבור אנשי העיר.

ביני לבני מתיישב רבינו על הכסא שהוכן לו בצד, שם הוא מתיישב ליגעים קלים להשיב כוחותיו אליו, ושוב חוזר לעבודתו בקדוש.

|||

באותה שנה, בה מסופר סיפורנו, נכנס פתאום יהודי כפרי אחד, וניגש בבהלה ומתקרב ליד רבינו, ולוחש דבר מה באוזני. החסידים כבר היו רגילים בכך שאנשי הכפרים והעיירות מסביב הגיעו גם הם לקחת 'מצות שמורה' מידי רבינו, ומסתמא גם הוא, כאחרים, רוצה שלוש 'מצות' מידי הרבי.

אבל כאשר רבינו קם ממקומו, ונכנס עם היהודי לתוך חדרו, זה כבר הדליק נורה אדומה אצל החסידים שתמחה על המחזה, כשהרבי מפסיק מעבודתו הקדושה והולך לחדרו עם כפרי. עוד יותר הפליא הדבר בעיני הנוכחים, כשאחרי כמה רגעים, ראו את האיש יוצא מבית רבינו בידים ריקניות, אין הוא נושא עמו שום דבר תחת זרועותיו, זה כבר העמיד את הדבר בוודאות שלא על עסקי מצות בא לכאן, בפרט שהאיש היה נראה בעיניו ריתחא, והמחזה כולה תמה תמה אקרא.

בין הנוכחים היה שם אחד מגדולי וחשובי חסידי רביה"ק מבלאזוב ז"ל ה"ה הגה"צ המפורסם ר' מרדכי גרשון שפאלטער זצ"ל דומ"ץ סאניק, הידוע בשמו "רבי מאטעלע סאניקער", שהיה חפץ מאד לדעת על מחזה הנורא שהתרחש כאן, והבין שהלא דבר הוא, ובודאי יש כאן דברים נפלאים ונסתרים, וניגש בזריזות אל הכפרי בעזיבתו את המקום, ושאל אותו על שמו ומקום מגוריו, ונפרד ממנו בברכת א גוט יום טוב.

|||

את ימי חג הפסח המאירים עשה הדיין רבי מאטעלע סאניקער בצל רבו הקדוש מבלאזוב, שם התבשם מתורתו ועבודתו של רבו הקדוש, בצל כנפיו התחמם ובצלו הבהיר צילא דמהימנותא מילא את אוצרותיו הרוחניים באכילת מיכלא דמהימנותא עבור משך כל השנה כולה.

ככלות ימי החג, ורבי מאטעלע נפרד מרבו הקדוש, והכין את עצמו "ל לנסוע הביתה, צוה לבעל העגלה לשנות קצת את הדרך, ולעבור בנסיעתו דרך כפר פלוני, שם מתגורר איש פלוני שהגיע לאפיית המצות בצל הרבי. כשהגיע לשם, ירד במקום המדויק שקיבל מאותו כפר, נקש קלות על דלת ביתו, ומשנפתח הדלת, התיישב עמו סביב השולחן בסלון הבית,

המשך הערות נחוצות לקראת לימוד פרק 'איזהו נשך'

הלכות ריבית המצויים לאסוקי שמעתתא דפרקין 'איזהו נשך' אליבא דהלכתא.

מאת הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א
מרבני "משיב כהלכה" בהלכות ריבית ועיסקא

דינים הנוהגים למשתמשים בכרטיס אשראי:

הקדמה: בעשרות שנים האחרונות נתפשט השימוש בכרטיס אשראי הדומה כפעולת הצ'קים אמנם מבלי צורך לחתימות וטירותות מיותרות וגם חוסכים סיכונים רבים רק הכל נעשה ע"י "מספרים", דבר זה לא נמצא בחז"ל בשום מקום, לכן טרחו האחרונים מאד איך להגדירו, אם כהלואה, או מכירה, או ערבות, ובפרט שהמציאות בזה משתנית ממדינה למדינה ומחברה לחברה ובכל חברה יש סוגי כרטיסים שונים וסוגי פעולות שונות, לכן אם ניכנס בפרטי הדברים תכבד עלינו העבודה, וכבר ולימדנו חז"ל "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה".

א. חברה כשרה:

מראש וראשון יש לזהר להשתמש רק בכרטיס אשראי המופק ע"י חברות בע"מ שאושרו ע"י הרבנים ולא משאר חברות [הגם שעצם השימוש בכרטיס אשראי רגיל אין בה חשש רבית, אעפ"י המציאות הוכיחה שקשה לבטוח בעצמו שלעולם לא יתגלגל הדברים לידי שאלות רבות של רבית, אכן בכרטיס "נייִקֶיקט" הדבר קל יותר וכמו שיבואר].

ב. תשלום קבוע:

התשלום הקבוע להחזקת הכרטיס אין בזה איסור

טירחה והיינו כשדורש תשלום זה גם למי שמשלם לו מיד כל הסכום] אזי באופן הא' והג' הנ"ל מותר ובאופן הב' אסור חוץ אם יעשו ביניהם היתר עיסקא בנפרד.

ה. שימוש בכרטיס דיירקט"ט:

יש עדיפות גדול להשתמש בדיירקט"ט דווקא דאו יוצא הכסף מחשבון בעל הכרטיס מיד ואינו מקבל שום הלואה ויש בה הצלח מהרבה שאלות של רבית.

ו. משיכת כסף מכספומט:

המושך כסף ממכשיר כספומט משלם 'עמלה' יתור, ובדרך כלל אין בו משום רבית, א' שהדבר כרוך בהוצאות יתירות וניתן לדרוש תוספת עמלה. ב' יש להם הית"ע מאושר, אמנם אם ישתנו הדברים, יתכן שינוי בהלכה.

ז. מושך כסום יתר ומבקש עודף:

מצוי שאפשר להעביר הכרטיס אצל בעל האשראי על סך 100 ש"ח על מנת לקבל עכשיו במוזמן רק 90 ש"ח [ומצוי מאד אצל הגבאי צדקה] אסור לעשות כן, דכיון דבעל האשראי אינו מקבל כספו רק לאחר זמן מה, [או עכ"פ בסוף היום] א"כ מה שנותן עכשיו במוזמן הרי זה הלואה ואח"כ מקבל יותר ממה שהלווהו.

ולענין נתינת צדקה, אם אינו מוסיף בפעולה זו ליתן יותר ממה שהיה נותן לו בלי הפעולה, יש להתיר.

רוב הדברים נתלכנו בבית הוראה נ"ר בנימין שע"י ועד הפיקוח דהעדה החרדית ע"י הרה"ג ר' שמואל ליברמאן שליט"א מוריץ פעה"ק ת"ו

מהותו של ה'היתר עיסקא' ופרטי דינו

לרגל לימוד סוגיית ה'עיסקא' בגמ' (דף סח. א') מוסיבין חנווני למחצית שבר'.

בהלואה אסור לקבל רווח:

א. מי שחייב לחבירו כסף או חפץ וכדומה, על ידי הלואה, או על ידי מסחר וכדומה, ומוסיף לחבירו כסף או חפץ, ואפילו טירחה וכדומה, הן בשעת פרעון החוב, והן קודם ההלוואה או לאחר פרעון החוב, הרי הוא עולל לעבור באיסור רבית החומר עד מאוד ח"ו. אבל אם קיבל 'פקדון' מחבירו (דהיינו שהאחריות נשארת על הנותן) מותר לו לתת הוספה לחבירו כשמחזיר את הפקדון, מטרות העיקרית של 'היתר עיסקא' היא לשנות את מהות העסק שבין הצדדים, מהלואה ל'פקדון'.

בפקדון מותר לקבל רווח:

ב. 'היתר עיסקא' מסדר את ההסכם בין שני הצדדים באופן זה: חלק מהכסף אינו ניתן כהלוואה, אלא כפקדון שהמקבל יתעסק בו, ועל כן הרווחים מחלק הפקדון שייכים לנותן הכסף, ולכן אם יאבד הכסף, הרי הכספים של הנותן אבדו, וכן אם לא יהיו רווחים, לא יוכל הנותן לבקש כלום מן הנפקד.

הבטחת הקרן והרווח:

ג. כדי להבטיח את הכסף, הקרן והרווח, מותנה בין הצדדים, שמקבל הכסף לא יהיה נאמן לומר שנפסדו הכספים, אלא אם יוכיח כן בעדים נאמנים וכשרים, וגם שלא יהא המתעסק (המקבל) נאמן לומר שלא הרוויחו הכספים, אלא אם ישבע שבאמת היה כן. עוד מוסכם בין הצדדים, שאם ישלם המקבל את הסכום שהוסכם עליו, הוא נפטר משובעה ומהוכחה שלא הרוויחו הכספים יותר, ואף אם היו יותר רווחים הרי הם של המתעסק.

משלם אף אם לא הרוויח:

ד. בקצרה: על חלק ההלוואה אין הנותן (המלווה) מקבל רווחים כלל, והרווחים הם רק מחלק הפקדון שנשאר 'שלו', ואפילו אם לא היו רווחים כלל נותן לו המקבל (הלווה) רווחים, היות ואין המקבל רוצה להישבע שלא היו רווחים, ואפילו אם כל סכום הקרן נפסד, מחזירו המקבל, היות ולא הביא עדים שנפסד.

הבנת עקרון ההיתר עיסקא:

ה. נחוץ מאוד שה'נותן' (המלווה) ו'המקבל' (הלווה), או המתעסקן ביניהם היטב עקרון זה.

כשאינו משקיע את הכסף בעיסקא

נותן למלווה חלק בעסקים אחרים:

ו. היות וההיתר לקבל רווחים הוא על ידי שמשקיע את כספו בתורת פקדון ביד המקבל, צריך שישקיע את הכסף שקיבל בפועל בעסק שמרויח ומה הוא נותן לו רווחים, או לחילופין אם יש למקבל השקעה כל שהיא, נשאת רווח, אף אם לא ישקיע את הכסף שקיבל בפועל, אלא ישתמש בו לצרכיו הפרטיים, כמו לתשלום חובותיו, או לקנות בו מה שצריך לחיי היום יום, גם כן מותר, שכן הוסכם ב'היתר עיסקא', שאם ירצה להשתמש בכסף לצרכיו, הרי הוא מנקה לנותן חלק בשאר הנכסים שיש לו, ויתן לו רווחים משאר הנכסים.

סוג נכס המועיל לעיסקא:

ז. באופן זה צריך שיהיה למקבל הכסף איזה נכס שנגיב רווחים, לדוגמא: נדל"ן (שחלק ממנו אינו משועבד למשכנתא) כמו קרקע, בית, ואפילו דירת מגורים, השקעה

במניות, תכנית חסכון, ואפילו מטלטלין כמו יהלומים וכד' שעומדים למכירה, או רבב שאפשר להשכיר.

שיעור הרווחים מהנכס:

ח. וצריך לוודא: א] שהנכס יהיה שווה בכל הסכום שקיבל מהנותן, ב] שיהיה סיכוי סביר להרוויח מהנכס על ידי עליית ערך שווי הנכס, או על ידי הכנסות ורווח מהשכרת הנכס והשתמשות בו, כסכום הרווח שהתחייב לתת לנותן, כדלהלן סעיף יב.

אין לו שום עסקים:

ט. אם אינו מתכוון להשקיע את הכסף, וגם אין לו שום נכס השווה כשיעור הנ"ל או שאינו יכול להרוויח על ידו כנ"ל [או שיש לו נכס שמשועבד כולו למשכנתא וכד'] יש להחמיר שלא לסמוך על היתר עיסקא. ולכן חזר ישיבה או תלמידת סמינר, אינם יכולים לקבל כסף ולהתחייב על רווחים על פי 'היתר עיסקא', אלא שהאב או אדם אחר יכולים להקנות להם חלק מהנכס שברשותם, ועל ידי זה יהיה מותר להם להתחייב לשלם את הרווחים כפי תנאי 'היתר עיסקא'.

המלווה מחזיקו לבעל נכסים:

י. אם עברו ועשו היתר עיסקא כשלא היו ללווה עסקים או נכסים כנ"ל, אם המלווה אינו יודע בבירור שאין לו נכסים כשיעור, חייב הלווה לתת לו את כל הסכום שהתחייב, ואם המלווה יודע שלא היו ללווה נכסים, ישאל שאלת חכם אם מותר לו לקבל הרווחים שהתחייב הלווה לתת.

היתר עיסקא למוסד:

יא. מנהל מוסד ציבורי שלווים על פי היתר עיסקא לצורך אחזקת המוסד וכדומה, חייבים לוודא שלמוסד עצמו יש נכסים או עסקים כנ"ל.

אם אין למוסד נכסים או עסקים, אך המוסד עוסק בגיוס תרומות, והמנהלים זקוקים עכשיו לכסף כדי שהמוסד לא יקרוס ויפסידו את התרומות, ולצורך כך לוקחים הלוואה בהיתר עיסקא, יכולים ללוות על סמך הרווחים מהתרומות.

שיעור הרווח שמותר לתת לנותן

גודל הרווח שמשלם:

יב. לא יתחייב לתת רווחים לנותן אלא סכום שמשער שאחד מנכסיו ה' שווה כסף העיסקא יכול באמת להרוויח. לדוגמא: אם מתחייב להוסיף 2000 דולר לשנה, צריך לשער שיוכל להרוויח מאחד מנכסיו 2000 דולר בשנה.

קבלת מתנות:

יג. אף שאסור ללווה לתת שום מתנה למלווה, אפילו קודם ההלוואה או לאחריה, מכל מקום אם ההסכם נעשה על פי ה'היתר עיסקא' המצורף, מותר למקבל (הלווה) לתת מתנות לנותן.

נוסח שטר 'היתר עיסקא' נדפס בספרים על הלכות רבית נבדל יתורה עמוד רחצ. קיצור דיני רבית המצויים למרן בעל תשנ"ג בתחילתו, ברית פנחס - רבית הלכה למעשה פרק כא.

הרוצה שכל עסקיו יהיו על פי היתר עיסקא, עליו לחתום באופן חד פעמי על נוסח היתר עיסקא, ולתלותו על קיר ביתו או משרדו במקום בולט. וגם להוסיף על כל הסכם (או חשבונית) משועבד בו חשש רבית שההסכם כפוף ל'היתר עיסקא' הזה שבספר פלוני.

- מתוך הספר 'רבית הלכה למעשה - ברית פנחס' פרק כא, וראה שם בהרחבה -

והאיש החל לספר דברים כהווייתן.

מעשה שהיה כך היה:

במהלך החורף התרחש 'שיטפון' ענק בשטחי מערב גאליציה, שטחים רבים נלכדו לתוך השיטפון, וסחף עמו גם שטחים חקלאיים רבים, שדות חיטה רבות שנשחפו השיטפון הענק שבלה והוביל ובלבל את הכל. וכתוצאה מכך נוצר חוסר גדול בשוק התבואה, אנשים רבים שוועו לפת חטים ולא היה להם מה לאכול. כל שבלי התבואה שגדלו והתרוממו לגובה של מטר ושנים, נתקלקלו, עקב השיטפון שאיים על כל תושבי העיירות. אי לכך התאזרו רבים, והלכו להביא תבואה ממזרח גאליציה, כדי שלא יגוועו מרעב ח"ו.

והנה בדרך כלל נהגו איכרי הכפרים המוכרים את התבואה בחנויות, לדקדק ביותר על המדה שהביאו להם כמויות החיטה, לא שלמו יותר אפילו זלאטי אחד ממה שהתבקשו לשלם, כמובן. אולם השנה, לרגל המחסור בתבואה, לא הקפידו הרבה, ולא דקדקו כ"כ על המדות והמשקלות, והסכימו לשלם גם יתר על המדה, כדי שיהיה להם מה למכור לאנשים המחפשים אחר גרגירי חיטה היקרים.

"כיון שכך" - המשיך הכפרי לספר - "את חטאי אני מזכיר, תאות הממון התגברה בי, ועלתי בי מחשבה רעה לנצל את ההזדמנות ולשקר קצת במשקלות, דהיינו לתת פחות תבואה ולבקש עליהם הסכום הרגיל, ובכך ארוויח הרבה בתקופת מצוקה זו".

יש טעויות שיכולים להוצר במאזני מרמה ומשקולות מזויפות, שאמנם לא רבים יודעים למצוא את המרמה שבדבר אבל קל יותר להבחין בזה, אך יש 'מבינים' יותר שיוודעים לזייף ולרמות גם במדה ישירה ומשקל צדק, וכפי שכותב החינוך' (מצוה רנט) "ויש בענין המאזנים כיוונים גדולים, לפי שאפשר לעשות בהם כמה מיני שקרים, ידוע הדבר". יש דברים שרק מומחים מועטים יודעים בהם לשקר מבלי שיכולו לעמוד על השקר שבדבר, והכפרי דנן היה מבין 'הנכמים להרע' האלה.

זה עכשיו למדנו בתחלת פרקין (איזהו נשך) בחומר איסור זה, שאמר הקב"ה "על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים" שתזוהר במצוה זו, והזכיר 'ציאת מצרים' אצל 'משקלות', "אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתידי ליפרע ממי שטומן משקלותיו במלח..." ועוד אמרו (ב"ב פה) קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות", שבוה אינו יודע למי להחזיר. בערוך השולחן (ח"מ ר"א) מפליג בזה בלשונו: "מוטב לאדם להתגולל באשפות משיהיה במסחרו מדות ומשקלות שקרים".

"בקיצור", ממשיך הכפרי, "אם לא היה בי 'ראת שמים', היה בי לבסוף 'מורא בשר ודם', וכפי שכבר אמרו חז"ל "שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". אנשים מסוימים מבינים בדבר שמו לב לשקרי, תפסו אותו בגניבתו, מסרו אותו לשוטרי העיר, ומשם לבית-המשפט!

"העונש על דבר כזה, לעולל ולגנוב מאזרחי העיר, היה איום ביותר, העונש על זה הסתיים בדרך כלל בכמה שנות מאסר,

בית לחיבה
לא שפים
עמוד היום

למד את היסודות של הכימיה
לפי ששלים את הלימודים

בית לחיבה
למד את היסודות של הכימיה
לפי ששלים את הלימודים

א. קנה דירה, ונתן חצי הסכום מיד בתחילה, וסיכמו שהשאר יביא עד שלשה חדשים, וכשיביא התשלום האחרון אז תהא הדירה שלו, מי מותר לגור בדירה בינתיים?

ב. קנה חפץ בחנות ורוצה להחזיר, ולפ"ז נמצא שהמקח בטל, והשתמש בחפץ רק משום שהלווה למוכר כסף. האם מותר?

לשאלות אלו

א. וראה שם בהרחבה -

ב. וראה שם בהרחבה -

שערים המצוינים בהלכה

נערך ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מוי"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שאלות ותשובות למערכת

עירוי מקדירה של פסח על כלי של חמץ:

שאלה: בערב פסח שחל בשבת ובישלו חמץ בקדירה של פסח, ושכח ועירה מהקדירה על כלי של חמץ נקי, האם אסור להשתמש בקדירה זו לחג הפסח.

תשובה: הפמ"ג (א"א סי' תמד סק"ד) כתב שאין לערות מכלי של פסח על כלי של חמץ, מפני שמתחבר ניצוק מכלי של פסח לכלי של חמץ.¹

וכתב שם שבדיעבד אין להחמיר, שאין מחמירין בדין ניצוק חיבור לענין דיעבד. אבל למעשה משום חומרא דחמץ נכון להחמיר שלא להשתמש בקדירה לפסח, וזולת כשמגעיל הקדירה.

ויש להוסיף כמה פרטים.

א. גם כשאין מערה מהקדירה עצמו רק על ידי כלי שאיבה יש להחמיר שלא לערות לכלי חמץ, שהקף מתחבר לכלי של חמץ על ידי ניצוק חיבור.

ב. לא החמירו רק כשמערה מכלי ראשון או קף שאיבה שיש לחוש שדינו ככלי ראשון, אבל מכלי שני מותר לערות, ולכן כשרוצה לערות מקדירה של פסח לכלי של חמץ, יערה קודם לכלי אחר של פסח, ומכלי השני יכול לערות לכלי חמץ שאין שם חמץ.²

ג. אפילו כשמערה מכלי ראשון, אין להחמיר, רק כשמערה תבשיל רותח, אבל כשאין התבשיל רותח בשיעור יד סולדות, מותר לערות.³

ד. אף באופן שמותר לערות לכלי של חמץ, יזהר לערות בנחת שלא יתזו מכלי של חמץ על הקדירה של פסח, וכל שכן שיש לזהר מאוד שלא יגע הקדירה בכלי של חמץ.

ערב פסח שחל בשבת, ונאנס בשינה וקם מאוחר, מה צריך לעשות בענין סעודת שבת:

שאלה: בערב פסח שחל בשבת שצריך להתפלל בהשכמה להספיק לאכול סעודת שבת, מה הדין כשאחד נאנס בשינה וקם מאוחר, האם מותר לאכול סעודת שבת לפני התפילה.

תשובה: יש להתפלל בדילוג, שאומר ברוך שאמר, אשרי וישתבח, ברכת קר"ש ושמור"ע, ואוכל פת כביצה לצאת מצות סעודת שבת, ואחר כך משלים מה שדילג, ומתפלל מוסף.

ובאופן שלא יספיק הזמן גם כשידלג כדי לקיים סעודת שבת, יכול לסמוך על זמן השני של סוף זמן אכילת חמץ כדעת הבעל התניא והגר"א שהוא סוף שעה רביעית מהנץ החמה ולא מעלה"ש.⁴

אבל יש פתרון אחר לצאת כל השיטות וגם לא

קראו פרשת פרה בספר תורה פסולה, מהו להשלימו בשבת החודש:

שאלה: אנחנו נמצאים בשחיטה בחול, ובקריאת התורה בשבת, נמצא פסול בספר תורה באמצע הקריאה, ולא היה לנו ספר תורה אחר להחליף, וגמרנו הקריאה בספר תורה הפסול בלי ברכה, וגם קראו בו פרשת פרה בלי ברכה, ונפשי בשאלתי האם יש להשלים בשבת הבעל"ט פרשת החודש גם פרשת פרה.

תשובה: בשו"ת בית דוד (אורח סי' קו) נשאל על קהילה ששכחו לקרות פרשת פרה, והורה להם שיש להם לקרות פ' פרה בשבת פרשת החודש, ומציאין ג' ספרים באחד קורין פרשת השבוע, ובשני פ' פרה, ובשלישי פ' החודש.

וכן פסק החיד"א בספרו לדוד אמת (סי' ט' אות ה')^א, ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' שלה)^ב. אבל בשער אפרים (שער ח סק"א) מפקפק על דברי הבית דוד.

ולכן המובחר לקרות פ' פרה בלי ברכה תחילה וסוף, ובפרט בענין זה שבאמת קראו בספר תורה הפסול, ויש דיעות שיוצאין מה שקראו בספר תורה פסול, שבוודאי אין יכולין לברך שנית על קריאת פרשה פרה.

בסוף זמן אכילת חמץ האם מותר לזרוק חמץ שנשאר תוך פח אשפה:

שאלה: בערב פסח שחל בשבת שנשאר חמץ באופן שלא שייך לזרוק בבית הכסא, האם מותר לזרוק לאשפה שבשוק, או שצריך קודם להפסידו שלא יהא ראוי למאכל - כגון לשפוך עליו חומרים שמפסידם ממאכל אדם.

תשובה: הזורק החמץ לתוך אשפה הנמצא בתוך חצירו, יש מחמירין שצריך קודם להפסיד החמץ, כיון שנשאר החמץ בשרותו.

אבל הזורק לאשפה שברחוב העיר - קודם זמן ביעור - שהוא מקום מאוס ומופקר לכל, אין צריך להפסידו.²

ואגב יש לזהר לזרוק החמץ קודם סוף זמן אכילת חמץ, כדי שלא ליכשל באיסור טלטול מוקצה, שאף שמצד הדין מותר לטלטל החמץ גם תוך שעה חמישית, כיון שמותר בהנאה ויכול עדיין להאכילם לבעלי חיים, אבל בעיר שאין מצוי שם בעלי חיים, דינו כמוקצה מיד אחר סוף זמן אכילת חמץ.

א. והענין גם בשו"ת שבת הלוי (חיד"י סי' נא).

ב. נשאל שם לענין שכחו לקרות פרשת שקלים והורה לקרות בשבת זכור והביא סייעתא לזכור מדברי הבית דוד לענין פרשת פרה, אבל החיד"א שם כתב שלענין פרשת שקלים אין להשלים בפרשת זכור ורק פ' פרה יש להשלים.

ג. כמבואר בשו"ע הרב סי' תמח (ספק א') שאם הניח החמץ במקום מופקר לכל, קודם זמן הביעור, אין צריך להשביחו.

ד. וזהו שיש חשש שפחי האשפה הם רכוש ועד הנהלת העיר (נתיידי) שהם יהודים פה בארץ ישראל, ואם כן צריך להשביחו כדי שלא ישאר בשרות ישראל, אבל בשו"ע הרב סי' תלו (ספק ב') מבאר הטעם שצריך להוציא משרותו כדי שיהא במקום הפקר לכל, והמציאות שאשפה שבשוק אף אם הם קנין ועד ההנהלה, אבל אין לה מקום הפקר יותר מזה. ועוד יש לצרף מה שכתב בשו"ע הרב סי' תמח (ספק ד') שאם הניח חמץ בבית הכסא שבומניהם, כיון שאין שום אדם יכול לאכלו מפני המיאוס, אף שנמצא בשרותו, אין צריך להשביחו ע"ש, ואם כן גם אשפה שבשוק כהיום ידע בבית הכסא, שאין אדם יכול לאכלו מפני המיאוס שנמצא שם צואה וטנף, ותחלים אוכלים ממנו.

וזכ"כ בקובץ מבית לוי (חיד"י עמ' יט) והלכות אבן ישראל (ע"פ שחל בשבת דין יח) שמותר לזרוק החמץ לאשפה שבשוק.

וזה בנוסף לקנס הכספי הגדול. המשך הלכי הדיונים הוקבע לחול המועד פסח, ואשר על כן הגעתי בבהלה אל רבינו, להתחנן לפניו להעביר מעלי את רוע הגזירה.

"ואז כששמע רבינו את דבריי, מיד הוא הכניס אותי אל תוך חדרו. ושם התרעם עלי רבינו באמרו: "כלום לא ידעת שאסור לרמות במדות ובמשקלות, שידוע חומרתו מן התורה? והאם לא ידעת שהעונש על זה על-פי חוקי פולין הוא חמש שנות מאסר?"

פרצתי בבכי, והפצתי בתחנונים לאמר: "רבי, הנני מתחרט בלב שלם על מה שעשיתי, והנני מבטיח ששוב לא אעשה כן בשום אופן! אבל הרבי ציל אותי בפעם הזאת מהעונש הכבד!"

אבל הרבי לא הרפה ממני, ואמר לי: "וכי סבור אתה שתוכל לפטור עצמך בלי עונש כלל?!, לפחות שנתיים מאסר מגיע לך על העוול הגדול שעשית, ובנוסף לזה החילול השם הנורא שגרמתי!"

נפלתי לרגלי רבינו, ושוב התחלתי לבכות בקול נהי בכי תמרורים, אמרתי לרבינו שאיני מסוגל לסבול עונש כזה, זה קשה מאד עבורי, וגם כבר לקחתי סכומי כסף מכל איכרי הכפר על התנאי לשלם להם במכירת הסחורה, ועכשיו גם אפסיד את כל הנאמנות שלי, שוב לא יאמינו לי ולא יסמכו עלי בכהוא זה.

רבינו אמנם ריחם עלי, אבל עוד לא הסתפק בזה, ורצה שאתחרט יותר מעומק הלב ואמר: "תדע לך! ששלשה חדשים תצטרך לישב בכלא, כדי לכפר על העוול שעשית. 'פטור בלא כלום אי אפשר', אין אתה יכול לצאת נקי לגמרי מהעונש!!!"

עדיין לא אמרתי נושא גם בשמע דברים אלו, ובכיתי שוב לרגלי רבינו, שרוצה אני להיות משוחרר לגמרי, בפרט בחג זמן חרותנו, ואיני מסוגל לישב אפילו יום אחד.

לבסוף נעתר רבינו לבקשותיי ובכיותיי המרובים, ובישר לי שאשתחרר לגמרי בע"ה.

|||

חול המועד פסח.

בלית ברירה הלכתי לבית המשפט לאחר סעודת היום, במקום ללכת לישון. ונעמדתי בפחד ואימה מול השופט הזורק אימה על כל סביבו.

התובע מטעם הממשלה התייצב והכריז: "כבוד השופט נדרש בזאת להוציא משפט צדק ולהרוץ את דינו של הנאשם בכל חומר הדין". "יזכר", הוסיף הקטיגור, "כי העונש הקבוע בחוק למעשה עבירה-פלילית זו מגיע עד כדי חמש שנות מאסר בפועל..."

העו"ד שהתייצב לימיני התערב וטען שלא עשיתי בכוונה להפסיד לבני אדם, רק ניסיתי את מולי כשהשערים התייקרו ממילא.

הדברים נכנסו בלב השופט, והכריז: "באמת מגיע לך חמש שנים מאסר, אבל בפעם הזה אני מוריד לך רק לשנתיים מאסר בפועל".

כשהגיעה השעה שאשא את דבריי, נפלתי לרגלי השופט, והתחננתי בפניו, ואמרתי לו: "כבוד השופט! באמת מגיע לי עונש כבד, עשיתי מעשה אשר לא יעשה, ואני ראוי לכל עונש, אך שמא יכול אדוני להתחשב בעובדא שיש לי אשה וילדים שפרנסתם עלי, והאין יתפרנסו עוללים רכים הללו בשנתיים האלו? ואני מתחרט על המעשה שעשיתי, וכבר קיבלתי על עצמי להימנע ממעשים מסוג זה בעתיד".

השופט שקע שנית בהרהורים. הפעם אף הרכין את ראשו, ועצם את עיניו, לבסוף כשהרים את ראשו הכריז: "אני מוריד לך את העונש רק לשלשה חדשים בלבד!, לפחות זה תסבול עבור העוול שעשית".

לאחר שניסיתי להפציר שוב. הפלא ופלא, השופט התרכך לגמרי, וזיכה אותי לגמרי.

"לאחר שראיתי סימני חרטה, ולרגל הילדים הרכים אשר איתו, הנני מכריז בפעם הזאת לשחרר אותו לגמרי, ובלבד שלא יעשה שוב כמעללים הרעים האלה..." הכריז שוב השופט.

אכן, "מלכותא דרקינא" כעין 'מלכותא דשמיא', היה נראה כמי שהרבי מנהל את המשפט מרחוק בקשר ישר. כפי שגזר הצדקין כן גזרו במלכותא דרקינא, ויהי לפלא!

גם הכפרי סיים את סיפורו בהתרגשות: "הרבי שם את המלים בפיו של השופט מה לומר בדיוק ממש !!!!!!!".

והכל כפי ראות עיני המורה.

קנה חפץ מבית חרושת המחלל שבת:

שאלה: קנה חפץ שנעשה ממפעל המחלל שבת, האם מותר ליהנות ממנו.

תשובה: כיון שרוב הייצור נעשה בימי החול יש להקל לילך אחר רוב ותולין על החפץ שקנה שנעשה בימי חול ולא בשבת^(א), אבל לכתחילה יש למנוע לקנות מהם משום חשש איסור מסייע ידי עוברי עבירה^(ב).

טעה וחתם בברכת אמת ויצב גואל ישראל:

שאלה: בברכת אמת ויצב שחרית טעיתי בחתימת הברכה ואמרתי 'גואל ישראל' ולא 'גאל ישראל' והשאלה האם יצאתי ידי חובה.

תשובה: במס' פסחים (ק"ו): מבואר שבקריאת שמע מברכים 'גאל' ישראל, לשון עבר, והוא הודאה על גאולת ישראל, ובתפלה מברכים 'גואל' ישראל, לשון עתיד שהוא לשון תפילה על גאולה עתידה ע"ש. ונמצא שאם טעה וברך 'גואל' ישראל שינה מטבע הברכה, ולא יצא.

אך הנה לפנינו היה נוסח ביו"ט לחתום בערבית בא"י 'צור ישראל וגואלו', ותמה ה"ט"ז (ס"ו סו סק"ו) שהלא צריך לברך 'גאל' ישראל, לשון עבר, ודחק לתרץ שאף גואל ישראל שהוא לשון הווה, כולל גם לשון עבר, ובגמ' שם רצו בעיקר לומר שלא יברך בתפילה גאל ישראל.

אבל הדגול מרבבה שם, והאליה רבה (ס"ו ר"ו סק"ד) כתבו באופן אחר 'צור ישראל וגואלו' משמע

יצטרך לדלג בתפילתו דהיינו שיאכל סעודת שבת על ידי מצה מבושלת, דהיינו שלוקח חתיכת מצה בגודל כזית ונותנו לנכרי לטבול במים רותחין של כלי ראשון כמה מינוט^(א), ומשנתבשלה אין יכולין לצאת בה מצות מצה, ומותר לאכלה בערב פסח.

ויש לזהר לטבול לכל הפחות כזית מצה, שאם טבל פחות מכזית, מברכין עליו ברכת מזונות^(ב).

ובאמת יש שרצו להנהיג לכולם שלא לאכול סעודת שבת חמץ רק מצה שנתבשלה, אבל כבר נתפשט המנהג לאכול סעודת שבת בחמץ, אך כל זה מי שיכול לאכול חמץ.

אבל מי שגאס ונתאחר, יכול לאכול מצה טבולה כדי שלא להפסיד סעודת שבת.

לא הדליקה נר שב"ק מחמת אונס שינה:

שאלה: אשה שהלכה לישון לפני קבלת שבת, ונתעוררה משינתה אחר השקיעה ולא היתה יכולה להדליק נר שב"ק, האם צריכה להוסיף כל ערב שבת נר נוסף.

תשובה: אשה ששכחה להדליק נר שב"ק, צריכה להוסיף נר נוסף כל ערב שבת מחמת קנס. אבל כשלא הדליקה נרות מחמת אונס, לא קנסו ואין צריכה להוסיף^(א).

ולענין הלקה לישון, תלוי באיזה אופן אירע המעשה, שאם ביקשה מאחד מבני הבית להעיר אותה לפני כניסת שבת כדי שתוכל להדליק, חשיב כנאנסה ואין צריכה להוסיף נר, אבל כשלא העמידה שומר והלכה לישון לפני כניסת השבת, חשיב כפשיעה, וחייבת להוסיף נר כל ערב שבת,

ח. ואף שאסור אמירה לנכרי באיסור דאורייתא של בישול אף לצורך מצוה, מכל מקום לענין אמירה לנכרי יש לסמוך על מה שהביא המחבר ס"י ש"ח (ס"ה ה) שאין איסור בישול אחר אפיה כמו שאין בישול אחר בישול.

ט. כמבואר בס"י קסח (ס"ה ח).
י. כמבואר בס"י רסג, (ס"ה א).

לשון עבר.

והאמ"א (רי"ש ס"י ר"ז) כתב שבערבית אפשר לברך גם בלשון עתיד, ורק בשחרית יש לברך בלשון עבר ע"ש.

ונמצא לדעת ה"ט"ז אין צריך לברך שנית, שגאל ישראל כולל גם לשון עבר, אבל לדעת שאר אחרונים צריך לברך שנית, וכן מסתבר להלכה כיון שכן הסכימו רוב אחרונים^(א).

האם מותר לחולה לאכול בישול עכו"ם:

שאלה: חולה שאין בו סכנה האם מותר לאכול מבישול עכו"ם, ונוגע בעיקר לקשיש המטופל על ידי נכרי והרבה פעמים הוא בגדר חולה שאין בו סכנה.

תשובה: בס"י שכח (ס"ה יט) מפורש שחולה שאין בו סכנה ורוצים לבשל לו בשבת על ידי נכרי, מותר לאכלו. ומשמע לכאורה שלא גזרו חז"ל לאסור בישול עכו"ם לצורך חולה.

אבל במשנ"ב (ס"ק א') כתב שאף שמותר לו לאכול בשבת מבישול עכו"ם, אבל במוצ"ש, אסור להמשיך לאכול, כיון שיכול לאכול מבישול ישראל, ומשמע שלא התירו רק לצורך שבת, כיון שאין יכולין לבשל על ידי ישראל.

אבל בתשובת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק ס"י ה) משמע שהתירו לחולה בישול עכו"ם.

ולמעשה הגר"מ שטרן שליט"א בשו"ת אמרי יעקב (ח"א ס"י פה) האריך שנחלקו בזה גדולי הראשונים והאחרונים בענין זה, ולמעשה לכתחילה ראוי להחמיר שלא יאכל החולה מבישול עכו"ם, שלא התירו רק בשבת - כשאין ישראל יכול לבשל.

יג. ובמשנ"ב ס"י סו (סק"א) שהט"ז נדחק מאוד כדי ליישב המנהג ע"ש.

שאלות ניתן לשאול בכל מכמני ההלכה במערכת 'קול התורה':
מס' 02-722-700 ואח"כ *

כמו"כ ניתן להתקשר להעורך הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571

להשתתף בהקביעות עתים ברבים
בימי בין הזמנים
בהיכלי בית מדרשינו

גם אני נענה
לקריאת הקודש!

א תענוג רוחני
בהיכלי בתי מדרשנו בכל אתר ואתר
8:30 - 9:30
בשעת הקביעות עתים ברבים
בבית מדרשנו

שיעורים ונפלאים | כיבוד קל | הנגלות מיוחדות

הלכות ציצית

הרה"ג ר' ישראל יצחק גוטליב שליט"א
ממורי נתיבות הוראה ב'הלכות ציצית'

חשש בתפירת אוברלוק שבטליות קטנים ('אוברלוק': תפירה חכמה ומתקדמת):

שאלה: ראיתי שבטליות קטנים ששפת הטלית תפור בתפירת אוברלוק, מצוי שחוט התפירה בולטים במשהו מהכנף בקצה הטלית, ולפעמים הבליטה חתוך בעיגול קצת. האם יש חשש שהכנף נקרא 'עגול' והטלית אינה מחוייבת בציצית. תשובה: לדעת רוב הפוסקים, אין עיגול בכנף הבגד פוסל מציצית אלא בשיעור 'ג' אצבעות" ⁶⁾ ס"מ להג"ח נאה, 7.2 ס"מ להחור"א) לכל צד מהכנף.

ואף הרוצה לחשוש להסוברים שגם עיגול כלשהו מבטל שם 'כנף' ⁷⁾. מכל מקום הרי מדובר כאן בחוטי ערב ללא שתי או להיפך, שהראשונים הסתפקו אם נחשב כחלק מהבגד לענין ציצית" ⁸⁾, דעת המחבר נראה שאינו נחשב בכלל הבגד.

ואף בספיקת הראשונים הנ"ל, מצינו בפרי מגדים ולבושי שרד שביארו בדברי הט"ז (סי"א סק"ב), שכשבוטל רק מעט מהחוטם ודאי אינו נחשב כחלק מהבגד. ונמצא שגם אם זה עגול, אין זה מבטל את הכנף.

ללבוש הטלית קטן בשעת הטלת הציצית:

שאלה: האם מותר ללבוש הטלית קטן בשעה שאני קושר עליה הציצית [כדי שיהא יותר נוח לקשור, או בשעת נסיעה וכדו'] אף שעדיין אין עליה ציצית כדון, או שאסור ללבוש הטלית עד שלא נגמר קשירת הציצית.

תשובה: נידון זה תלוי במחלוקת ראשונים" ⁹⁾, ולמעשה בדברי הפוסקים מצינו ג' דעות בזה: יש אומרים שעובר בזה מן התורה על ביטול מצות ציצית" ¹⁰⁾, ויש אומרים שאסור מדרבנן" ¹¹⁾, ויש אומרים

ג. כי"ב המור קציעה (ס"ח), ובסידור הגר"א 'אשי ישראל' (ציצית ס"ח), ובפתחי תשובה (ס"ח), ובקצות"ש (בהערות בשוק"א), ובמערך שנים (ע"י ר"ב), ויש אומרים בשם החור"א שאף כשכל הכנף הוא עגול עדיין הוא נקרא 'כנף' כל שלמותו העץ עדיין נראה בזה קצת צורת ריבוע, וכן אמר לי בן אחותו הגאון הישי"ר מאיר גריינמן שליט"א בעל האמרי יוסף ודינים והנהגות, וכן הביא בספר הליכות ישראל (ס"ח ח"א) בשם הגר"ח שיינברג זצ"ל. ולדעת מהר"ל דוסקין זצ"ל צריך שיעור זה כדי שיהא בטל הכנף מדרבנן (מלא המור ע"י ע"ט). ולדעת הערוך השולחן (ס"ח ס"ד וס"ב) אין הכנף בטל אלא כשיעור היקף העיגול הוא ג' טפחים. ויש עוד שיעורים בזה.

יא. כי"ב הא"א מבוששטאש (ס"ח), וכן משמע בן איש חי (שיר נח אות ד) וכן דעת מהר"ל דוסקין זצ"ל לגבי חוב ציצית מן התורה (מלא המור ע"י ע"ט), וכ"כ בשו"ת הלכות (בסוף הלכות ציצית ע"י מ"ח) לדעת החור"א, כדי שהטלית קטן מהודר בלי חשש ופקפק. וכן דעת המשנה ברורה בביאור הלכה (ס"ח ד"ה ולא שיהיה) הוא, שכל עיגול שאינו רק משהו בחודו של כנף אפשר שמבטל את הכנף.

יב. כמו שהביא המג"א (סי"א סק"ח) וז"ה בשו"ע הרב (ס"ב) ובמשנה ברורה (סק"ד).

יג. בשו"ע סימן י"א ס"י.

יד. דברמכרי במנחות (ד"ק תתקמ"ד) בשם התוס' שאנן, הביא מחלוקת הראשונים ביסוד מצוות ציצית. דלה"י היא בגדר 'מצוה' על האדם להטיל ציצית כשלש בגד ד' כנפות. ולה"ש היא בגדר 'איסור' שלא יהיה לבישת בגד ד' כנפות בלא ציצית. והציצית מתרת לבישת הבגד. וא"כ לה"י מותר ללבוש הבגד אף קודם שנגמר להטיל הציצית כי הוא אנוס בקיום מצות ציצית בבגד זה עד לאחר קשירת הציצית. וכבר ביארנו מרדכי על זה כיטול מצוה בדין ע"י אנוס. ולה"ש אסור, דאנינו אנוס לעבור על איסור לבישת הבגד בלי ציצית כי יכול לפשוטו. ויש בזה אריכות ואבטל.

טו. כי"ב בא"א מבוששטאש (ס"ח ס"א), ובזו"ר אר"ם (ד"א כ"א ס"א), ומבואר בדבריו שש שנקט לגמרי בה"ש הנ"ל, ולא נקטו כן הרמ"א בשו"ע (סי"א ס"ג) ושאר האחרונים שם.

טז. כי"ב המג"א (סי"א ס"א) והאליה רבה (סי"ב סק"ח) וברוך החיים (סי"ב ס"ד), ובמשנה ברורה (סי"ב סק"ג), כי אף שנקטין בזה בה"ש הנ"ל יש בזה איסור מדרבנן, ולא התירו אלא בצירוף ענין כבוד הבריות אף בגנאי קטן כדאיתא בשו"ע (סי"ב ס"ג).

ריבית ועיסקא

הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א
מרבני משיב כהלכה ב'דיני ריבית ועיסקא'

מחותן הקונה שס להחתן כשהש"ס יגידו לאחר החתונה:

שאלה: ב"ה זכיתי לארס בתי וכמנהג המקום הנני רוצה לקנות ש"ס לחתני החשוב שיחי' ושאלתי אותו האם רוצה לקבל הש"ס עכשיו בבית הוריו, או לאחר החתונה. והשיב שרוצה לקחתו אחר החתונה, ובכך פניתי לסוכן מאנ"ש לקנות אצלו "כרטיס זיכוי" תמורת תשלום כל הש"ס כולו עכשיו במזומן או בכמה תשלומים, האם יש בזה איזה חשש?

תשובה: יש כאן מעשה "פסיקה" (המדובר רבות בפרקין איזה נשך) שהרי הסוכן מקבל עכשיו כסף ועתיד לספק את הש"ס רק כשירשנו החתן ויתכן שתאחר קבלת הש"ס בשנה או יותר, ובינתיים יתכן [וכן מסתבר] שעלות מחיר הש"ס תתייקר והמוכר יתן לחתן זה לפי מחיר הישן בגלל שקיבל עכשיו התשלום, וכבר ידענו שאסור לעשות פסיקה רק בא' מב' אופנים: א. יש לה"ה דהיינו שהיה לסוכן ברשותו ש"ס חתנים בדיוק כפי ההזמנה ושהיא עומדת למכירה [לא מתצוגה] ¹⁾ ואז יוכל גם למכור להרבה מחותנים כיון שיש לו ש"ס א' מסוג זה" ²⁾. ב. 'יצא השער' ³⁾ דהיינו שיש כמה סוכנים אצל אנ"ש" ⁴⁾ וכולם מוכרים באותו מחיר" או דינו כמחיר רגיל הנמשך בדרך כלל זמן רב [ועיין בהערה" ⁵⁾ דיש מקום להחמיר שיהא כאן ההיתר של "יש לו" דווקא].

וכל זה אם אינו מוזיל עכשיו ממחיר הרגיל, אבל אם מוזיל לו עקב תשלום במזומן, אז אינו מועיל 'יצא השער' ⁶⁾ וצריך דייקא ההיתר של "יש לו" כנ"ל, וגם צריך ליזהר שלא יפרש לומר שאם לא תשלם עכשיו תצטרך לשלם במחיר הרגיל" ⁷⁾ בדאופן זה לא מועיל אפי' "יש לו".

ויש להוסיף בדומינו אנו פה ארה"ק, רגילים המחותנים ליתן ש"ס מהמהדורות של הוצאות הספרים המפורסמות כגון עוה"ד וכיו"ב, ומצוי הרבה פעמים שהם עומדים באמצע עריכה של מהדורה חדשה והחתן אינו רוצה לקבל עכשיו הש"ס, מחמת שרוצה את המהדורה החדשה, אז לא מצאנו שום פתרון לקנות עכשיו "כרטיס זיכוי" רק כשהמחותן מתחייב להסוכן להוסיף את הפרש הדמים מה שהמהדורה חדשה תעלה יותר ממהדורה הנוכחית, כיון דבעת ההזמנה לא ניתן להשיג המהדורה החדשה כלל, הרי יש כאן 'אגר נטר' גמור.

- משנה ע"ב: ובגמ' לעיל ס"ב: ובטו"ש ע"י ס"ק ע"ה ס"ק ד'.
- דכל שאין לו מאתרו המין או שאינו עומד למכירה יש כאן הכרח להמתין על קיום המקדש ושוב יש כאן איסור פסיקה.
- ש"ך ס"ק ע"ה ס"ק א'.
- משנה וגמ' שם וטו"ש ע"י שם ס"א.
- כתבנו זאת כדי לתת הגדרה ברורה בגדר יציאת השער בשופי (אנאם אין פרט זו מחוייבות).
- אבל אם מוכר כולל יותר משאר סוכנים אין כאן ההיתר של 'יצא השער' ואז צריך להיתר של "יש לו" דווקא.
- הנה נחלקו הפוסקים בפסיקה על סמך 'יצא השער' כשהלוקח קובע זמן שאינו רוצה לזקק החפץ לפני זמן מסוים אם מותר או אסור (ועי' רמב"א דף ע"ה. מפורש להיתר אנאם בספר התרומות שער מ"ז ח"ד ס"ג מחמיר אפילו בש"ל כי"ש ביצא השער, ועי' ספר הוכרזות ס"ד ד"ה הונן וכשרית מים חיים ס"י ל"ג וחוב"ד בריכת ס"י ק"ס סק"ז שנתמרים ביצאת השער ע"י ע"ט) ולדינא יש להקל (עי' מקור מים חיים ס"י ק"ס ובשרית רמב"א ח"א ס"ג) והמחמיר שלא לסמוך על יציאת השער תע"ב, וזה נוגע לנ"ד.
- שהחתן אינו רוצה לקבל הש"ס לפני החתונה אם מחוסר מקום איכסון או משאר סיבות לכן יש כאן מציאות של קביעות זמן לטובת הלוקח ובאנו למחלוקת הנ"ל.
- גמ' ס"ג: וטו"ש ע"י ס"ק ע"ה ס"י.
- שם.

בית תלמוד להוראה

דיני ממונות

הרה"ג ר' אברהם דימאנט שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05331-48-453

הרה"ג ר' שמעון עוזר ברא"מ ווייס שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05484-76-940

כיבוד אב ואם ובין אדם לחברו

הרה"ג ר' יואל רובין שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05276-30-126

ריבית ועיסקא

הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05484-80-936

הרה"ג ר' מיכאל אליעזר בר"ש"ב שפיצר שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05484-68-717

הרה"ג ר' אהרן ברי"ב ברי"ג לויפער שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05484-63-582

ברכת הנהנין וסעודה

הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05271-93-503

הפרשת חלה

הרה"ג ר' שמעון דוב ברנדסדורפר שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05331-71-244

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05276-53-708

דיני יחוד

הרה"ג ר' ישראל ברי"ט ברנדסדורפר שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05832-50-969

הלכות מזוזה

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05276-53-708

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05271-22-451

דיני מוקצה

הרה"ג ר' יצחק אייזיק ברי"מ שטיינברגר שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05276-20-202

הלכות יום טוב

הרה"ג ר' עמרם הלוי וואלעס שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05341-03-766

תפלה וקריאת התורה

הרה"ג ר' יהודה ארי'ה סאקס שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05041-03-166

הגעלה וטבילת כלים

הרה"ג ר' נפתלי ברי"ש שטיינברגר שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05832-99-809

הלכות ציצית

הרה"ג ר' ישראל יצחק גוטליב שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05276-96-741

אמירה לעכו"ם

הרה"ג ר' דוד גולדשמיד שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05276-03-510

הדלקת הנרות

הרה"ג ר' שמעון דוב ברי"מ בלום שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05485-19-899

שכירת בתים

הרה"ג ר' אליהו גוטליב שליט"א
רב ב'משיב כהלכה'
פ"ל: 05041-52-017

רפואה בשבת

הרה"ג ר' יחזקאל בהגר"פ סאמעט שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05485-02-387

מחנך קדוש

(אמור דברים שקבוצה במקומות שאנאם יקנום - והוספתם)
הרה"ג ר' אברהם בהגר"ח היימליך שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פ"ל: 05341-25-253

מי תיקן את ה'היתר עיסקא'?

ר' מענדל מקראקא ותלמידיו, - ה'גולם' של ר' אליהו בעל שם.
ומה משמעות השם 'חות' יאיר'?

תקנות רבינו:

את ה'היתר עיסקא' פרסם רבינו עוד בהיותו בעיר לודמיר, ואולם על הנוסח הנ"ל יצאו כמה מערערים, ובהם בעל ה'לבוש', וכן בעל הסמ"ע שמילא מקום רבינו אה"כ בלודמיר כתב לרבינו שכבר היה אז אב"ד בעיר קרקא, שהוא 'כשגה הירצאה מלפני השליט', ולבסוף הורה לו ר' מענדל ותיקן את הנוסח מחדש והוציאו לאור בק"ק קראקא (כ"כ הסמ"ע ב'קונטרס' שהוציא בהלכות רבית), והוא הנוסח שעל ידו התפרסם שמו בכל העולם התורני, ונקרא שמו 'תקנת מהר"ם'.

רבינו תיקן כמה תקנות טובות לעמו, ביחד עם עוד מגדולי דורו, כן מצינו את שמו בין שלשים רבנים שחתמו בשנת ש"ן ב'ועד יערוסלב' בתקנה שלא לקנות את הרבנות בממון. וכן נמנה בין החותמים על עוד תקנות והסכמות של 'ועד ארבע ארצות'.

ספרי רבינו:

ר' משה בן רבינו כתב בהקדמתו שרבינו חיבר חיבורים רבים והם בכת"י, אולם למעשה לא נדפס רק הספר 'באורים כבודו' - על התורה ועל פירושיו.

כמו כן ההדיר והדפיס את ספר הסמ"ק, עם הערות משלו ומשל בנו ר' משה. ובענין הספר נכתב: "... ועתה נתחדש ונתוסף בספר זה תועלות גדולות הערך על ידי שני אנשים אשר מעולם אני השם אלופי התורה ארי שבחבורה עליו תלוי כל שליטי הגבורים, נר ישראל וקדושו, הנע"ל מהר"ר מנחם בן הר"ר יצחק ז"ל ריש מתיבתא דק"ק קראקא. ובנו הוותיק..."

ובהקדמת הספר נאמר: 'ויהי תפך ביום הוחלל ספר המעולה הלו להדפיס, עלה המוסכם מאנשי העיר ואם בישראל קהילה מפוארה מלאה המון תשואות חכמים וסופרים, ק"ק קראקא יצ"ו, ללמוד בכל יום שיעור וחק קבוע בספר הזה וכו', וכאשר יגמורוהו יחזרו להתחיל אותו ולקבוע שיעור יותר גדול, עד שלבסוף כשיהיה מרגלא בפומיה כולה'.

תלמידיו רבינו, והגולם של ר' אליהו בעל שם:

בין תלמידיו של רבינו נמנו ר' משה ברוינשוויג, בעל ספר 'תיקוני זבח' על הלכות שחיטה. וכן ר' אליהו מלואניץ, הכותב על רבינו (בהקדמת ספרו 'אורות אליהו על הוה"ק') שהיה לו 'עשר ידות בחכמה וחסידות'.

ר' אליהו מלואניץ - כפי שנקטו בכמה ספרים הוא היה ר' אליהו אב"ד חעלס, והוא מכונה ר' אליהו בעל שם והוא נתפרסם ביותר על ידי שברא גולם! והשתמש בו לעת הצורך בשעת סכנות עלילות דם, ענין זה מוזכר בספרו של נכד רבינו החכם צבי ובנו ר' יעקב עמדין. בשו"ת 'חכם צבי' (סימן צג) כתב בזה"ל: 'נסתפקתי, אדם הנוצר על ידי ספר יצירה, כאותה שאמרו בסנהדרין 'רבא ברא גברא, וכן העידו על זקני הגאון מהר"ר אליהו אבדק"ק חעלס, מי מצטרף לעשרה לרבנים הצריכים עשרה', ועי"ש שמסקי שאינו מצטרף למנין.

[נראה בענין זה בחו"א (חיידר סימן קטן ס"ק א): 'נברא בספר יצירה, נראה דאין לו כל זכויות ישראל, וקריב גם שאין לו גם זכויות אדם'] וכן כתב בנו של החכם צבי הגאון ר' יעקב עמדין, בשו"ת שאלת יעב"ץ (ח"ב סימן פ"ב): 'אגב אזכיר כאן מה ששמעתי מפה קדוש אבי מורי הגאון ז"ל, מה שקרה באותו שנוצר על ידי זקני הג"ר אליהו בעל שם ז"ל, כי אחר שראוהו הולך וגדל מאד נתיירא אל יחריב העולם, על כל לקח וניתק ממנו השם שהיה דבוק עדיין במצחו, ועל ידי זה נתבטל ושב לעפרו, אבל הויקו ועשה בו שריטה בפניו בעוד שנתעסק בנתיקת השם ממנו בחוקה' עכ"ל. גם החיד"א בשם הגדולים מוכיר ענין זה:.

רבנו נפטר בכה באב שנת ש"ט. זי"ע ועל כל ישראל.

[מקורות: מבוא לספר 'באורים כבודו' מהדורה חדשה, ועוד]

דף סח. סוגיא דעיסקא

ר' מענדל ר' אביגדורש':

ידוע ומפורסם בשער בת רבים שהעצה להינצל מאיסור ריבית החמורה היא על ידי חתימה על 'היתר עיסקא'. עצה זו נתקנה על ידי רבותינו גדולי האחרונים, ובפוסקים מובא תקנה זו בשם 'שטר עיסקא שתיקן ר' מענדל ר' אביגדורש' (נחלת שבעה סימן מ), או בקיצור 'היתר עיסקא ע"פ תקנת מהר"ם'. כאן נוסח להתחקות קצת על תולדותיו של 'מהר"ם'.

ובכן, רבינו היה בדור דעה, דורם של הסמ"ע ה'לבוש', וחבריהם. ובזמנו נודע כאחד מגדולי דורו, והעמיד כמה תלמידים גדולים, ותיקן כמה תקנות חשובות לטובת עמו, אולם לנו לא נשאר כמעט אודות קורות חייו רק קצת פרטים נודע לנו אודותיו, ואף הם לטים בערפל.

בכל המקומות שנשארו משני חיי רבינו, מצינו שחתם בהם את שמו 'מנחם ב"ר יצחק ר' אביגדורש' וכינויו היה ר' מענדל, כנהוג לכנות כך השם 'מנחם'. אמנם בשער ספרי 'באורים כבודו' ש' שנדפס על ידי בנו של רבינו מצינו לראשונה שיש לו שם נוסף, 'רבינו הגדול ר' ישעיה מנחם בן הר"ר יצחק ז"ל, המפורסם בשמו מהר"ר מענדל ר' אביגדורש'. וכנראה שהשם 'ישעיה' נוסף לרבינו בסוף ימיו, אבל למעשה אין אנו רואים בשום מקום שחתם שמו 'ישעיה מנחם' במשך ימי חייו.

הכינוי ר' אביגדורש':

השם 'ר' אביגדורש' [ש"יין] שמאלית]. בו נתכנה רבינו - אין ידוע בוודאות על שם מי נקרא כך, שהרי שמו של אביו היה ר' יצחק. י"א שחתמו היה שמו כך, ויש ששיערו שנקראה שם משפחתו כך, על שם התיסותם להגאון ר' אביגדור קרא.

יש לציין שבדור אחר רבינו, חי בקראקא גדול אחר, עם שם דומה, ר' מנחם מענדל בן יצחק ב"ר אביגדורש והוא מכונה ר' מענדל בס, הוא שימש כרבה של העיר פרנקפורט, והיה רבו של הגאון בעל ה'שו"ת המפורסם 'חות יאיר'. ויש לשער שהיו שניהם מאותה משפחה, ולכן נתכנו שניהם 'ר' אביגדורש'.

ומן העניין לציין לדבריו של 'חות יאיר' בהקדמתו, בה הוא נותן כמה טעמים לשם ספרו, שכאחד הטעמים הוא על שם זקנתו הצדקנית שהיה שמה 'חיה' וז"ל: 'שהיתה יחידה במינה בדורה בתורה, ונהיגה שהיה לה מדרש רבה בלי פירוש ולמדה בה ע"פ השגחה ושכלה, ובמקומות רבות השיגה על הרב בעל מתנות כהונה, ופירשה באופן אחר שכל השומע יבחיך שהדין עמה, גם הפלגת חסידתה ונהגתה א"א להעלות על נייר וכו', לכן עשיתי לזקנתי מזכרת, כי היתה בחכמת התורה ובמעשים אם כל בני גילה ועטרת תפארת, ויובן 'חות יאיר' - יאיר המיוחס לאישה חסידה חיה, כי כן דרך לשון אשכנז כשתולין האדם בגדול שממנו נתיחס, כמו ... והגאון אב"ד מ"ו מהר"ר מענדל אב"ד וריש מתיבתא פה [ר' מענדל בס] חתם עצמו מנחם מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש, הכי נמי יפורש 'חות יאיר', אע"פ דהתם ש"יין והכא ת"ו, יש אם למקרא' נהיינו, ש'חות יאיר' נקרא כמו 'חיה' יאיר...]. עכ"פ רואים אנו מכאן שהכינוי 'ר' אביגדורש', הוא כינוי משפחה על שם אדם גדול מאבות המשפחה, ויש להקיש שגם רבינו היה מאותה משפחה.

רבינו שימש כאב"ד בשש קהילות ושם הרביץ תורה ברבים, ביניהם העיר לודמיר והעיר שעברשין שברוסיה. ובסוף ימיו מלך בק"ק קראקא הבירה. שם מילא את מקום מהר"ם מלובלין בתור ריש מתיבתא, וכך נשאר בתואר אב"ד קראקא.

שמותר לבתחילה^א). ויש שהתירו אף באופן שנפסלו הציצית שיכול לתקנם בעוד הטלית עליו^ב).

ונמצא שלמעשה יש להחמיר בזה. אך באופן שמתיישר לישב בלי הטלית אפילו כשהוא רק בגדר 'גנאי קטן'^ט, מותר ללבוש בשעת עשיית הציצית^כ.

ואחרי שכבר עשה בכל כנף הקשר הראשון, והכריכות הראשונות, והקשר שעליה, לכאורה ודאי מותר להמשיך בעשיית שאר הכריכות והקשרים בעוד שלובש את הטלית קטן^{כא}).

לבוש טלית שאין בה ציצית כדי לראות מדתו:

שאלה: אני רוצה לקנות טלית גדול ללבוש לאחר נישואי, האם מותר ללבוש כשהוא עדיין בלי ציצית כדי לבדוק אם זה מתאים למדתו.

תשובה: מותר.

נימוק: במסכת כלאים^ב מצינו דמוכרי בגדים מותרים ללבוש בגדי שעטנו כדי להראותם לקונים, אם אין כוונתם ליהנות בלבשתם להגן מפני החמה והגשמים^ב.

וכתבו התוספות (נדה סא: ד"ה אבל) והרא"ש (כלאים פ"ט מ"ד), דהוא הדין לגבי חיוב ציצית. וכן נקטו האחרונים להלכה ה"ה: המגן אברהם (ס"ט סוסק"ב), האליה רבה (שם סק"א), השו"ע הרב (שם סק"א), הדרך החיים (סי"ב ס"ה), והמשנה ברורה (שם סק"ה).

ובאמת שהם מדברים מתיקון הציצית בעוד הטלית עליו כשנפסלו אחר שכבר לבשם, אבל לכאורה כן דעתם גם לענין הטלית הציצית על הבגד בפעם הראשונה. אך בדעת המג"א עיין להלן.

זי. המור קציעה סימן י"ט (ד"ה אמנם) ד"ל אל שמענו להחמיר בזה, החמור משה (סי"ט סק"א), המורה נבטע על המרכיב הני"ל (מנחת התקנים), וכו"כ בק"א על הטור יאן (חבנה ב' סק"י) בשם מהר"ר כהנא. וכן משמע בנודע ביהודה (מהדורה אחרונה סי' קמ"א) ובהגות חב"ר בן חיים שם (הוצאת מכון ירושלים). וכן היה דעת החו"א כמוכר בבור לוד (שם שליח), ובארוחת רבינו (ציצית אורח מיד) ובמעשה אש' (שם ק"ח), ובדעת נטע (ציצית חליט).

ובפרי מגדים (סי"ט א"א סק"א) מסתפק בזה. וגם בדברי המג"א הנ"ל (סי"ט סק"א), אפשר לדעת שיותר ר' כשנפסלו הציצית אחר שכבר לבש הטלית, אבל כשמטיל ציצית בפעם הראשונה מותר ללבושה, ויש טעם לחלק בזה ואכמיל.

ית. המור קציעה והחמור משה הנ"ל, וכן הפרי מגדים הנ"ל, וכן היה דעת החון אש כנ"ל.

יט. והגדר בזה מובאר במשנה ברורה (סי"ג סק"ב) 'דהכל תלוי ברצון האיש הלושם אם הוא מתבייש'.

כ. כי כאמור להלכה נקטין למעשה כדעת הר"י הנ"ל, בצירוף ענין כבוד הביתות אף כינאי קטן, לכו, כדאיתא בשולחן ערוך (סי"ג ס"ג) וכבר ביארנו ענין זה בפרשת לך לך תשפ"ה.

כא. ע"פ מה שכתב משנה ברורה (סי"ד סק"א).

כב. פ"ט משנה ה'.

כג. ונתלקו הראשונים, אם התירו אפילו בפסיק רישא של הנאה מלבישת הבגד.

בית המדרש להוראה

מבית המדרש להוראה

שואלים ודורשין בהלכות החג

הנה מבשרים בזה כי לפי הצעתו של ב"ר מרן אדמו"ר שליט"א
לענות אברכים וז"ח הבקאים בהלכות הנוגעות בעניני פסחים
וגם מה שנגזר חשך ליקר פסח שחל בשבת
שיחא באשריהם לענות לזכרי השואלים בהלכות החג.
לכן התמנה לזה האברכים וז"ח הבקאים בטוב הוועדה, וזה:

ההלכות חלה הרה"ג שמוען דוב ברוגדארפער שליט"א מרבני "משיב כהלכה" פסלון: 05276-53706	ההלכות יום טוב הרה"ג ר' עמרם הלוי וואלעס שליט"א מרבני "משיב כהלכה" פסלון: 05341-03766
ההעלות ואמירה לעינים הרה"ג ר' דוד פראש גולדשטיין שליט"א מרבני "משיב כהלכה" פסלון: 05276-03510	ההעלות וטבילת כלים הרה"ג ר' נפתלי וורקא בר"ש שטיינבערג שליט"א מרבני "משיב כהלכה" פסלון: 05832-99809

וידו באפשרות לשאול אותם בשאלות והתאמת אלו

בפרשת שנה לאמיל מן הפסחים וזמן הוועדה תהי' כשר ושטח:

מבי מדרשא

בירורי הלכה שנתלבנו בשיעוריו של הגאון ר' ברוך יהודה היימליך שליט"א מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

על מה סמכו להתפלל אצל קברי צדיקים?

מבואר בשו"ע (סימן ע"א סעיף ד') **שאסור להתפלל ולומר דברים שבקדושה בתוך ד' אמות של מת או בבית הקברות**, (והטעם, משום לועג לרש), **וא"כ על סמכו להתפלל אצל קברי צדיקים?**

• ההלכה •

- א. פסוקים ותפלות שהן לזכות ולעילוי נשמתו או לכבודו, מותר לומר בבית הקברות ובתוך ד' אמות של מת.
- ב. אמירת תהלים ותחנונים אצל קברי צדיקים (אפילו טמונים בבית הקברות עם שאר אנשים) מותרת, כיון שזהו כבודם שמחשיבים אותם שבמקומם מתקבלים התפילות לפני הש"ת, ואנו סומכים עליהם שימליצו טוב בעדינו להוושע בכל מינוי ישועות.
- ג. אסור להתפלל תפילות החובה - הקבועות בכל יום, וכן לקרות קריאת שמע - בבית הקברות, ואם קרא או התפלל, נחלק הפוסקים אם יצא, ולדינא לענין ק"ש צריך לחזור ולקרות, אבל אם בירך או התפלל, אינו חוזר.
- ד. יש כמה קברי צדיקים שהנחו להתפלל שם מיימים ומימה, גזון בחברון וקבר רחל, קבר ר"מ בעל הגס וקבר רשב"י במירון, ועוד. בוודאי נתייחד כן עם גדולים וקדושים, והאריכו הפוסקים בסברות ההיתר.

• הלכה ברורה •

אסור לומר דברים שבקדושה - בבית הקברות:

מבואר בשו"ע (סימן ע"א סעיף ד'): "אסור לקרות קריאת שמע תוך ארבע אמות של מת או בבית הקברות, ואם קרא לא קרא", עכ"ל. וכתבו הפוסקים "יהוא הדין [שאסור] לומר קריאת שואר דברי קדושה, והטעם משום לועג לרש", (נ"ב סי' ט"ז) "כיון שהוא אינו יכול לדבר [בדרי] תורה" (חכמת אדם ככל קנין סעיף ט"ז).

[ונחלקו האחרונים אם מותר לומר דברים שבקדושה, בתוך בית הקברות חוץ לד' אמות של קברים, עיין בבה"ל (סימן מ"ה סעיף א' ד"ה אסור, ובמ"ב ס"ק א').]

לכבוד המת:

אבל לכבוד הנפטר - מותר, כמ"ש בשו"ע (וירד סימן שד"ם סיף י"ז, ובסימן שס"ז סיף ב'): "מותר לומר פסוקים ודרשה לכבוד המת, בתוך ארבע אמותיו או בבית הקברות", וה"ה פסוקי צידוק הדין וקדיש, בעת הלוייה.

ובכלל זה, מה שהולכים לפקוד את הקברים ביום
היאצייט וואומרים תהלים ובקשות לזכות ולעילוי נשמתו
של הנפטר. וכתב בספר חכמת אדם (כלל קצ"ה סיף ח"ו) "ולכן
מותר לומר תהלים בבית שהמת בו להצילו מרוחות רעות",
אמנם יש אומרים בזה, (עיין במצב דרשו סימן ע' הערה כ"ט), אבל
מנהג העולם ארוהכחמת אדם.

להתפלל על צרכי החיים:

וכל זה מה שעושים לכבוד המת, אבל מהו טעם שסמכו להתפלל על צרכי החיים על הכלל או על הפרט - אצל קברי הקרובים או בקברי צדיקים, ואינם חוששים בזה משום לועג לראש.

הושיבו ישיבה על קברו:

ומצינו בב"י (סימן שמ"ד סעיף י"ז) שהביא מחלוקת הראשונים בעצם הדבר אם התירו לומר דברים שבקדושה לצורך כבוד המת.

והמחלוקת הוא בביאור דברי הגמ' (בבא קמא דף ט"ז ע"ב) "וכבדו עשו לו [לחזקיהו המלך] במותו, למדו שהשיבו ישיבה על קברו", שדעת התוס' (יד"ה שהשיבו) שלא למדו על קברו ממש, אלא ברחוק ארבע אמות, דליכא לועג לרש, וכן כתב נמוקי יוסף (ביק דף ט"ז ע"ב ד"ה ישיבה) בשם הרא"ש.

ודעת הרמ"ה (מהרי"ב בנימין קט"ז שם): "היכא דקא עביד ליקרא דשיכבא, כגון בני ישיבה לכבוד רבן, ליכא משום לועג לרש", ומזה"י אבודא (ביאור הטור שם) "כתב על דברי הרמ"ה שעל זה סמכו לומר פסוקים בבית הקברות ודרשו למותים עכ"ל (מהרי"ב אבודא), וכך הוא גם היום מנהג פשוט וכדברי הרמ"ה (ש"ל, ועב"ל כ"א).

תפילה אצל הקבר - הוא כבודו של מת:

ובכין שעיקר הדבר 'לכבדו של מלך', נלמד ממה שהושיבו
ישיבה על קברו, ששייך לו זכרון וכות למת, שיכבדו מפעולתיו
ועודו בחיים, שלמד תורה בישראל, [או כדי שהחיים יזכרו
דרכיו הטובים של המת ויתעוררו, או המה לעמוד יותר
בתורה], א"כ י"ל שגם להפחיל סמור לקבר, הוא לכבדו
שהמשיכו למקום שדמוקס שמתקבלים על התפילות (ועיי' בספר
דברי סופרים סימן שד"מ ס"ז).

בית מדרש טלפונית 'קניו התורה'

ל'בחינות עזר' לרכישת וקנין ה'עמוד היום' בסדר הש"ס

סיכום עצמית כל יום ויום את
08.313.6700

וכן אפשר להתחבר גם ע"י 'קול התורה' במס' 023-722-700 שלוחה 9.

ר"מ בעל הנס, כיון שהקבר הוא במערה בפני עצמה, וגם ככל המערה הוא למטה תחת בית מדרש שלמעלה, וכן הוא גגם במיורן שהיה מ"ד שמתפללים שם, נבנה למעלה מעל המערה שנקראו שם רשבי' ורבי אלעזר בנו, וכו' בשו"ת מנחת אלעזר (שו"ת) הוסיף שכמו בזמן מגמרא, כן גם עתה המערה למטה סגורה ומסתורית.

מעמיקים הקבר י' טפחים:

וכעין זה כתב בספר עמק שאלה (להנצי"ב, פרשת חיי שרה – שאלה י"ד אות ו') בטעם שנוהגים לומר קריש ודברי תורה סמוך לכלל הקברים, כיון שבהיום נהגו להעמיק הקבר יותר מיו"ד טעמים במקרקע, והיו רשות אחרת, משא"כ בימי חכמי הש"ס שלא היו מעמיקים הקבר. וכמה גדולי אחרונים (שרת וקו אהרן, חולק ב"י סימן פ"ה, שיש חמדי מביטת אבילות את קט"ו) הביאו את דבריו.

קבר רחל:

אמנם לגבי 'קבר רחל' טרח (בספר נשר הימים שם) לחפש טעם למנהג שנהגו ההפלאיסט שם לשרות תפלות, וכתב בתירו: "ולומר שנהם קברה [של רחל] הוא בחלל למטה מ" טפחים כעין מערה, היא דוחק רמנל דבר זה", והביא עובדא שכאשר האנן רבי שמואל סלט וצ"ל פקד את קבר רחל, יצא ההפלאיסט מנחה בחוץ בפרפורות, אמנם ידוע שהרבה גדולי טובים התפללו בפנים ליד הקבר.

קבר אשה וקטן:

וגם בשרות מנחת אלעזר (שם) רחל לפלפל בטעם הדבש.
להתפלל התפילות בקבוצות בחל, והביא מה שחייב
בפתיון תשובה (סימן קס"ז א') בשם שרית מריטק"ץ (בספר
הספר, חידושי איחוד נשך ר"ב סי' א') שכתב דאשה קטן שהן
פטורים ממצוות, אין בהם משום ליעג לרש, ומיותר לומר
דברים שבקדושה בתוך ד' אמות קרא אשה או קטן, אך
מסקנת המנחת אלעזר שאין ללמד מטעם זה.

[אמנם בפתיח תשובה (שם) אחר שהביא דברי מהריט"ץ להקל, כתב בשם הצ"ח (ברכות דף י"ג ע"ב, וי"ח ע"א) להחמיר בשניהם. וכן העיר המנה"א שגם מהריט"ץ עצמו סמיק לחומרא באשה וקטן (ור"כ בא"ר סימן כ"ג ג'), תנ"ע בפמ"א (סימן כ"ג א"א ס"ק ב') ובמ"ב (ס"ק ב') שכתבו להקל ללבוש ציצית מגולין ליד קבר של אשה, אבל בקטן אסורים].

קברי אבות בחברון:

והמנחת אלעזר (שם) כתב להתיר להתפלל אצל קברי האבות והאמהות, כיון שהיו לפני מתן תורה, שלא היו מחויבים במצות, לא שייך בהם משום לזעג לרש.

נכתב שבזה עדיין לא נתיישב המנהג להתפלל במערת רשב"י, שהיה אחר מתן תורה, וצ"ל שבקברות צדיקים זהו כבודם, וכן שהמערה למטה הוא סגורה, כמשנ"ת לעיל].

צדיקים במיתתם נקראים חיים:

סברא נוספת להקל להתפלל בקרבן צדיקים, הביאו הפוסקים מספר שם גדולים להחיות (מערב גדולים אות א') (במה שנים הייתה תמיד לה עמך ישראל שמתפללין אצל קברתו ע"ה מצאתי בספר חסידים (סימן תתשנ"ז) שכתב שרבינו הקדוש היה נראה בבגדי חמדות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכין ופוט"ר ב"ב מקדוש, ש"ה צדיקים נקראים חיים וכל שאמר חיים חמדות מפשים מן הצות עכ"ד. ובוזה תנוח דעתנו בכל חמדות הנוכחות, (ויע"ל ב"ב).

קבר רחל ומירון:

ובשו"ת מנחת אלעזר (חלק ג' סימן נ"ג) מבאר המנהג שנהגו להתפלל ולקרוא בתורה בקבר רחל ומערת רשב"י, וכתב בזה ליישב בכמה אופנים, אמנם בסוף התשובה כתב כסברא זו, וזוגם התפילות הקבועות וקריאת התורה בציבור שם, הוא להעלות תפילותינו לפני כסא הכבוד אשר הצדיק הקבור שם.

והיינו כיון שבאים שם במיוחד כדי להתפלל התפילות הקבועות, כדי שהצדיק הקבור שם יעלה התפילות לפני כסא הכבוד, הרי עצם התפילה הוא כבודם, שאנו מבקשים שמכאן יקדושתם ימליצו בעדינו, לכן "אינו בכלל לועג לרש ואדרבא נחמת רוח והנייה הוא להם".

מקומות שנהגו ע"פ גדולי וקדושי עליון:

אמנם כל זאת הוא כדי ליישב המנהג במקומות קדושים אלו, שכבר נהגו כן רבות בשנים, "ובוודאי נתייסד המנהג עפ"י גדולי וקדושי עליון". אבל בשאר המקומות הקדושים שאין מסורת שנהגו להתפלל שם בימים הקדמונים, אין להתפלל שם התפילות בעצמות.

נאמר שאצל חזקיה המלך ש"הושיבו ישיבה על קברו" משמע שהתירו ללמוד ולהתפלל כמו שנוהגים בישיבה, ואולי שאני התם כיון שיסדו כל הישיבה מתחילה לכבוד המת].

ובפרט במקומות שקבר הצדיק נמצא בתוך בית הקברות עם שאר קברים, לכאורה אין להתיר להתפלל שם התפילות הקבועות.

קבר רבי מאיר בעל הנס:

ובספר גשר החיים (חלק א' פרק כ"ט אות י') כתב ליישב מה שמתפללים התפילות הקבועות וקוראים בתורה בקבר

משרד החינוך והשכלה

יום הבחינה

ביום השני הבעל"ט
ב' צו - ט' ניסן

דפי הבחינה

בבא מציעא: סד:-ע.
סה"כ 7 דפים בלבד

זמן הבחינה

בשעה 9:00 בערב בדיקת
בכל בתי מדרשינו בארה"ק

תתקיים הגרלה מיוחדת:
על נסיעה לקרסטפריס בחיילא, לארץ
שחרור וביחודי המגזר.

וכן תתקיים הגרלה נוספת:
על צורכת תוספת, לארץ
שיערכו הבחינות בבבא.

תזכורת!

הנכם מוזמנים להשתתף
במסיבת חג המולד
המיוחדת שלנו.

ידה בערי
הגליל
בית שני
העיר
(הרצליה)

ידה בערי
בבא
בבא
(הרצליה)

מסיעה
לקרסטפריס
בבא
(הרצליה)